

THE CONCEPT OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION IN THE EDUCATION SYSTEM
OF UKRAINE AND EUROPEAN EDUCATIONAL VALUES: COMMON FEATURES

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ
УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ВИХОВАННЯ: ТОЧКИ ДОТИКУ

Вячеслав Редзюк

кандидат історичних наук, доцент
E-mail: redziukviacheslav@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1762-5042
Researcher ID: AAD-6506-2022
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Україна

Viacheslav Redziuk

PhD of Historical Sciences, Associate Professor
E-mail: redziukviacheslav@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1762-5042
Researcher ID: AAD-6506-2022
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
Ukraine

Костенко Оксана

кандидат історичних наук, доцент
E-mail: oksana.kostenko.university@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0831-9158
Researcher ID: AAL-9707-2020
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Україна

Kostenko Oksana

PhD of Historical Sciences, Associate Professor
E-mail: oksana.kostenko.university@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0831-9158
Researcher ID: AAL-9707-2020
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
Ukraine

Сіропол Володимир

кандидат історичних наук, доцент
E-mail: woozik1980@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6069-2609
Researcher ID: U-8091-2018
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
Україна

Siropol Volodymyr

PhD of Historical Sciences, Associate Professor
E-mail: woozik1980@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6069-2609
Researcher ID: U-8091-2018
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,
Ukraine

ABSTRACT

In the article, the authors analyzed normative documents in the field of national education of youth of Ukraine and European countries. In particular, the researchers showed the weak and strong sides of the education system both in Ukraine, referring to the Concept of national-patriotic education in the education system, and in Europe. During the coverage of the issue, contributors noted that military-patriotic education is represented more powerfully in Ukraine today than other components, such as: civic-patriotic education, moral-spiritual education, and environmental education. At the same time, it was emphasized that the document was demanded by society, after its signing a number of gaps in the system of education of Ukrainian youth were closed. The main blocks of education are defined, on which the main attention is concentrated in the documents. It was emphasized that this document incorporates the best traditions of Ukraine and Europe, which promotes all those values that are enshrined in a number of domestic and European laws, such as national and international orientation; equality for all people; anti-racism and non-discrimination; representation and rule of law; human dignity, human rights, solidarity, freedom; humanism; interpersonal relationships; peace and international understanding; intercultural education; environmental awareness.

Key words: *Law, rights and freedoms, European values, education system, national-patriotic education, education, pedagogy, Ukraine, European Union.*

Актуальність теми та постановка проблеми. Сьогодні Україна героїчно виборює своє майбутнє. Реалії, в яких перебуває наша держава, російсько-українська війна у повномасштабному форматі, змушують нас активно діяти на всіх фронтах без винятку, де гуманітарна складова посідає чи не одне з головних місць в системі національної оборони України поряд з військовою.

Саме зараз є край необхідним переосмислення минулого аби далі ми змогли зробити висновки наперед, за для того щоб потім не припускати помилок в майбутньому. Тут, власне потрібно приділити увагу нашій молоді, зокрема в питанні виховання в національному та патріотичному ключі, що донедавна було фактично не затребуване українським суспільством. Лише російська агресія, яка розпочалася з 2014 р. стала тим чинником, який актуалізував державну політику у цьому напрямі. Раніше якщо й згадувалося про національне виховання то здебільшого в етнонаціональному контексті (Концепція, 2022). Головне завдання сьогодні виховати того українця, який діє на основі національних та європейських цінностей, що лягли в основу євроінтеграційного курсу України та, власне в саму Концепцію.

Виходячи з цього у червні 2022 р. була затверджена нова Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти з урахуванням тих реалій і викликів, в яких перебувала держава (Концепція, 2022). Зокрема, ті інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, євроцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу закладають основу для нових підходів і шляхів у системі виховання (Концепція, 2022).

Все це надихає нас до здійснення аналізу самої концепції та пошуку точок її дотику до тих європейських цінностей в системі виховання, які утвердженні в країнах Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень. Аналізуючи дане питання варто наголосити, що в інформаційному просторі є значна кількість наукових розвідок, які присвячені питанню вивчення системи виховання українців в умовах війни, а також вивченню системи виховання в країнах ЄС та, особливо, їх цінностей. Тут варто згадати про публікації Шевчук Г. (Шевчук, 2023), Безлюдної Н. (Безлюдна, 2022), Бондаренко Н. та Косянчук С. (Бондаренко & Косянчук, 2022), у яких автори розглядають особливості пошуку нових шляхів та підходів у вихованні молоді України. Також є студії присвячені вивченню європейського досвіду в цій царині. Зокрема, професори С. Золотухіна, О. Іонова та С. Лупаренко у своїй статті «Актуальні цінності сучасної європейської освіти» звернули увагу читача саме на головних цінностях, на яких здійснюється не лише виховання європейської молоді, а й життя всього Європейського Союзу (Золотухіна, Іонова & Лупаренко, 2021). Особливостями та відмінностями у підходах європейців у системі освіти поділилася Дзюбенко І. у своїх спостереженнях викладених на шпальтах періодичного видання (Дзюбенко, 2018). Ковба М.В. у своїх доробках визначив головні орієнтири країн Європи та України у питанні військово-патріотичного виховання (Ковба, 2023; Ковба, 2024). Утім ці праці висвітлюють той чи інший аспект окремо. Наше ж питання лишилося фактично без комплексного висвітлення. Тому й постала потреба в здійсненні такої пошукової роботи.

Мета статті. Простежити зв'язок освіти з патріотичним вихованням як в Україні так і в країнах Європейського Союзу, а також провести паралелі для пошуку досконалої системи виховання української молоді на основі вивченого досвіду.

Виклад основного матеріалу. Україна після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. вкотре приділила увагу політиці у сфері національно-патріотичного виховання, що й зафіксувала у низці нормативно-правових документів, а саме: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» (Про схвалення Стратегії, 2023), Закон України від 13.12.2022 № 2834-ІХ «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Про основні засади, 2023), та «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (Концепція, 2022). Аналізуючи останній нормативно-правовий документ напрошуються певні висновки та паралелі. Зокрема, тема військово-патріотичного виховання займає головне місце у документі, що й не дивно, оскільки Україна протистоїть агресору росії. Це в свою чергу наштовкує нас до висновку, що держава дбає про те, як виховати свідомого українця здатного боронити державу. Разом з тим, у Концепції ми може віднайти й інші складові, на які влада теж звернула увагу. Тут власне можна виділити громадянсько-патріотичне, духовно-моральне та екологічне виховання. Саме за таким принципом хотілося б і провести паралелі з системою виховання європейців.

Як стверджують у своїй статті Золотухіна С., Іонова О. та Лупаренко С. головними цінностями, що визначають розвиток європейської освіти є демократія і толерантність. Проте автори виділяють й інші не менш знакові орієнтири, які мають колосальний вплив на свідомість європейця. Це й:

- національна й міжнародна орієнтація;
- рівність для всіх людей;
- антирасизм та недискримінація;
- представництво та верховенство права;
- людська гідність, права людини, солідарність, свобода;
- гуманізм;
- міжособистісні стосунки;
- мир і міжнародне взаєморозуміння;
- міжкультурна освіта;
- екологічна обізнаність (Золотухіна, 2021: 43).

Варто зазначити, що саме такі ж цінності розділяє й наша держава у вихованні молоді, які лягли в нормативний документ і стали основою для виховання сьгодні нашої молоді. Зокрема, звертаючись до мети Концепції можна визначити наступні завдання:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, культивування ставлення до військовослужбовця як до захисника України, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, вміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- виховання екологічної культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, почуття відповідальності за неї як за національне багатство, основи життя на землі;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, відповідального ставлення до природи; формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму; розвиток духовності і моральності у суспільстві, утвердження традиційних сімейних цінностей (Концепція, 2022).

Ми бачимо, що Концепція фактично перегукується з тими ціннісними орієнтирами країн ЄС, які визначають шлях розвитку їхньої освіти та були закріплені в низці міжнародних договорів та законних актів, таких як Хартія Європейського Союзу про основні права чи Загальна декларація прав людини (Хартія, 2000; Загальна декларація, 1948). Утім є певні моменти, які різняться в документах і, на які різні бачення. Тут варто повернутися до складових елементів національно-патріотичного виховання. Зокрема, мова йде про громадянсько-патріотичне виховання. На думку Дзюбенко І. останнім часом більшість країн вбачають тісний зв'язок між освітою і громадянським та патріотичним вихованням. Результатом демократизації політичного життя та поглиблення інтеграційних процесів між країнами поняття патріотизму було дещо переглянуто, його виховання було замінено формуванням громадянськості – нової інтегративної якості особистості, що сприяє соціалізації молодих людей в умовах сучасного світу (Дзюбенко, 2018: 17). З цього можна зробити висновок, що деякі країни ЄС порівняно з Україною почали більше уваги приділяти саме питанню громадянськості. Зокрема, у Німеччині формування громадянськості не передбачає патріотичного виховання. Доцільним є викладання «суспільствознавства» (Дзюбенко, 2018: 18). Таким чином німці виховують передусім відповідального активного громадянина, але з позицій Європейського Союзу.

Зовсім по іншому на питання патріотизму та громадянськості дивляться поляки. У Польщі домінуючим у громадянському вихованні є формування патріотизму, розроблено та наразі реалізується програма «Патріотизм завтрашнього дня» (Дзюбенко, 2018: 18).

Такою ж є позиція і нашої держави. Це можемо спостерігати у самій Концепції. Зокрема, цим документом передбачено реалізацію низки виховних заходів, де патріотична складова займає чи не перше місце. Це і «Рідний край, де ми живемо, Україною звемо», «Я і моя родина – казковий дивосвіт» (літературно-музичні композиції за творами українських дитячих письменників і композиторів); «Моя маленька батьківщина» (презентація виставки творчих робіт дітей та батьків за творами українських дитячих письменників) (Аналізуємо, 2022).

Що стосується наступного елемента – військово-патріотичного виховання тут теж варто зосередити нашу увагу. По-перше існує загроза втрати державності, по-друге ця складова знайшла найширше відображення в Концепції. Зокрема, Концепція передбачає створення системної організації військово-патріотичного виховання. Власне на цьому й зазначає у своїй статті Ковба М.В. (Ковба, 2023: 704). Також автор у своїй статті наводить факти та роздуми згідно з якими ми можемо зробити висновки, що ця складова в Україні більше охоплена увагою держави в системі освіти, аніж в країнах Західної Європи. Проте треба зауважити, що в Європі здавна існують цілі моделі реалізації військово-патріотичного виховання серед молоді. Наприклад, британці створили мережу молодіжних організацій – Community Cadet Forces (CCF), що працюють у системі освіти та спонсоруються й контролюються міністерством оборони. Поляки ж своє військово-патріотичне виховання вбачають через національний скаутинг – рух харцерів, який виник у Львові 1910 р. Литва відновила свій «Стрілецький Союз», який сьогодні представлений молодіжною організацією «Юні стрільці». Латвійці теж відновили організацію «Захисники землі», а також утворили згідно закону молодіжну організацію «Молоді захисники». Естонія відновила не лише «Союз оборони» та «Жіночий захист дому», а й закон про оборону від 1930 року, яким створювалися організації «Молоді орли» та «Дочки Батьківщини» (Юзич, 2020).

Утім, як стверджує Ковба М. європейці прагнуть покращити дану ситуацію, особливо перед лицем нових викликів після повномасштабного вторгнення росії в Україну (Ковба, 2023: 704). Такий стан речей у Європі, на нашу думку, можна пояснити політичним курсом, який обрав Союз. При чому не бажання милітаризувати економіку та життя ЄС слугувало однією з багатьох причин провалу у низці європейських країн Конституції ЄС у 2005 році.

Що стосується складової духовно-морального виховання в країнах Європи, то цей процес є дуже суперечливим як зауважують Вишняк М. та Лазарева Т. у своєму дописі. «З однієї сторони в освітньо-виховному процесі зберігаються основні традиції авторитарної концепції, достатньо жорсткої трансляції цінностей попереднього покоління, а з іншого, активний розвиток соціуму має тенденцію формування самостійності, комунікативності молоді, її культурної та гуманістичної сфер. Тенденції гуманістичного виховання набирають обертів, попри пріоритети педагогічного авторитаризму. Посилюється увага до поглядів підростаючого покоління. Все більшої значущості набуває виховний процес, заснований на співробітництві педагога та учня. Активно втілюються колективні форми виховання, реалізується спільний характер діяльності педагогів та здобувачів. У країнах Європи стала досить поширеною поведінкова методика виховання. Ця методика передбачає вільну форму навчально-виховного процесу, партнерство у тандемі вихованець-наставник» (Вишняк & Лазарева).

Щодо Концепції стосовно духовно-морального виховання то воно представлене здебільшого педагогічними принципами: дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей.

Й на останок хотілося б декілька слів сказати про останній елемент системи національно-патріотичного виховання – екологічне виховання. Власне, він в Концепції представлений найбільш бідніше. Лише в індикаторах ефективності нам вдалося віднайти про зростання рівня екологічної культури, збільшення кількості учасників екологічних акцій, природоохоронних заходів. Звісно ця складова є не менш важливою аніж попередні, оскільки це теж наша безпека та здоров'я. Натомість, у країнах Європи ми можемо констатувати цілу низку програм в системі освіти. Тут можна сказати і про наступність екологічного виховання, яке в них починається ще з дошкільного віку. «У дитячих садках і школах, наприклад, Німеччини створюють «зелене середовище», де дошкільнята й учні, виявляючи художній смак та враховуючи умови існування кімнатних рослин, створюють з них «екологічний оазис» (Загородня, 2017). Як стверджує Загородня Л. екологічне виховання в європейських країнах (наприклад, в Німеччині, Великобританії) спрямовано не лише на

формування почуття любові до природи. Це передусім правильна поведінка в повсякденному житті – правильна з точки зору збереження природних ресурсів: води, повітря, землі, енергії, рослин і тварин (Загородня, 2017).

Висновки. Таким чином, у ході аналізу можна сказати, що Концепція національно-патріотичного виховання молоді в освіті є доволі прогресивним і нагально потрібним документом, оскільки він вирішив низку проблем. Зокрема, у питанні військово-патріотичного виховання, яке донедавна було на периферії державної політики, сформовано систему заходів націлених на підняття рівня свідомості українців, сформовано єдине бачення розвитку цієї ніші у рамках національно-патріотичного виховання. Головне те, що даний документ увібрав у себе найкращі традиції України та Європи, який пропагує всі ті цінності, які закріплені низкою вітчизняних та європейських законів. Також можна виділити сторони, які на нашу думку потребують подальших напрацювань та вивчень – екологічне виховання. Є й сильні сторони, яким можна повчитися й іншим – військово-патріотичне виховання. І є питання, на які кожна країна має своє бачення – громадсько-патріотичне виховання.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Аналізуємо нову Концепцію національно-патріотичного виховання школярів. *На урок. Освітній проєкт.* URL: <https://naurok.com.ua/post/analizuemo-novu-konceptsiyu-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-shkolyariv>

Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць «Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи». 2022. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/268057>

Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.

Вишняк М., Лазарева Т. Історичний розвиток духовного виховання європейської молоді: витоки та тенденції. Духовно-інтелектуальне виховання та навчання молоді у XXI столітті, № 4. С.769-771.

Дзюбенко І.А. Досвід громадянського виховання країн ЄС в Україні *Український педагогічний журнал.* 2018. № 2. С.16-21.

Загальна декларація прав людини. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Загородня Л. Екологічна освіта молодших школярів: європейський досвід. *Школа. Інформаційно-методичний журнал для заступників директорів навчальних закладів.* Київ, «Шкільний світ», 2017. № 9 (141) С.32-34.

Золотухіна С.Т., Іонова О.М., Лупаренко С.Є. Актуальні цінності сучасної європейської освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т ; [редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 76, т. 1. С. 42-46.

Ключові тенденції політики ЄС у сфері освіти та навчання, програма ЄС «Еразмус+». Євро Освіта. Центр міжнародних проєктів НДІ прикладних інформаційних технологій. URL: <https://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=3512>

Ковба М.В. Зміст військово-патріотичного виховання старшокласників (перша чверть XXI ст.). *Інноваційна педагогіка.* 2024. №68, т.1. С.30-33.

Ковба М.В. Особливості військово-патріотичного виховання старшокласників у країнах Європи та України (перша половина XXI ст.). *Наукові інновації та передові технології.* 2023. № 13. С. 697-707.

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 №527. URL: <https://bit.ly/3UsbtJG>

Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках.

**Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 67**

Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322. Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

Хартія Європейського Союзу про основні права. Центр громадянських свобод. URL: <https://cc1.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yeuropejskogo-soyuzu/>

Шевчук Г.Й. Національно-патріотичне виховання молоді в умовах війни в Україні. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка»*. №5(19). 2023. С.630-635

Шейко Ю. Патріотичне виховання: між пострадянським і європейським. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/inozmi/deutsche-welle/2015/07/6/7073593/>

Юзич Ю. Військове виховання юнацтва у країнах НАТО. А що в Україні? Реанімаційний пакет реформ. URL: <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/>

REFERENCES

About the main principles of state policy in the sphere of the establishment of Ukrainian national and civil identity. Law of Ukraine dated 13.12.2022 No. 2834-IX. Verkhovna Rada of Ukraine. [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

Analizuyemo novu Kontseptsiyu natsional'no-patriotichnoho vykhovannya shkolyariv (2022) [We analyze the new Concept of national-patriotic education of schoolchildren]. *Na urok. Osvitniy proyekt*. [in Ukrainian]. URL: <https://naurok.com.ua/post/analizuemo-novu-koncepciyu-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-shkolyariv>

Bezlyudna, N. (2022). Osoblyvosti natsional'no-patriotichnoho vykhovannya molodshykh shkolyariv v umovakh voyennoho stanu [Peculiarities of national-patriotic education of younger schoolchildren in the conditions of martial law]. *Zbirnyk naukovykh prats' «Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoyi shkoly»*. [in Ukrainian]. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/268057>

Bondarenko, N. & Kosyanchuk, S. (2022). Natsional'no-patriotichne vykhovannya u konteksti suchasnykh vyklykiv: metodychni rekomendatsiyi [dlya vchyteliv, metodystiv, avtoriv prohrm i pidruchnykiv, naukovtsiv, vykladachiv, studentiv zakladiv profesiyanoi y vyshchoyi osvity, upravlintsiv, politykiv] [National-patriotic education in the context of modern challenges: methodological recommendations [for teachers, methodologists, authors of programs and textbooks, scientists, teachers, students of professional and higher education institutions, managers, politicians]]. Kyiv: Feniks. [in Ukrainian].

Charter of fundamental rights of the European Union. [in English]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT>

Dzyubenko, I.A. (2018). Dosvid hromadyans'koho vykhovannya krayin YeS v Ukrayini [Experience of civic education of EU countries in Ukraine]. *Ukrayins'kyu pedahohichnyy zhurnal*. Vol.2. 16-21. [in Ukrainian].

Klyuchovi tendentsiyi polityky YeS u sferi osvity ta navchannya, prohrama YeS «Erazmus+». (2024, September 29) [Key trends of EU policy in the field of education and training, EU program "Erasmus+"]. *Yevro Osvita*. Tsentr mizhnarodnykh proyektiv NDI prykladnykh informatsiynykh tekhnolohiy. [in Ukrainian]. URL: <https://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=3512>

Kovba, M.V. (2023). Osoblyvosti viys'kovo-patriotichnoho vykhovannya starshoklasnykiv u krayinakh Yevropy ta Ukrayiny (persha polovyna XXI st.) [Peculiarities of military-patriotic education of high school students in European countries and Ukraine (the first half of the 21st century)]. *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnolohiyi*. Vol.13. 697-707. [in Ukrainian].

Kovba, M.V. (2024). Zmist viys'kovo-patriotichnoho vykhovannya starshoklasnykiv (persha chvert' XXI st.) [Content of military-patriotic education of high school students (first quarter of XXI century)]. *Innovatsiyina pedahohika*. Vol.68. 1. 30-33. [in Ukrainian].

On the approval of the Strategy for the establishment of Ukrainian national and civic identity for the period until 2030 and the approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023-2025. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 2023 No. 1322. Cabinet of Ministers of Ukraine. [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

Shevchuk, H.Y. (2023). Natsional'no-patriotichne vykhovannya molodi v umovakh viyny v Ukrayini [National-patriotic education of youth in the conditions of war in Ukraine.]. *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnolohiyi. Seriya «Pedahohika»*. Vol5 (19). 630-635. [in Ukrainian].

Sheyko, Yu. (2015, July 6). Patriotychne vykhovannya: mizh postradyans'kym i yevropeys'kym [Patriotic education: between post-Soviet and European]. Ukrayins'ka pravda. [in Ukrainian]. URL: <https://www.pravda.com.ua/inozmi/deutsche-welle/2015/07/6/7073593/>

The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 06.06.2022 No. 527. [in Ukrainian]. URL: <https://bit.ly/3UsbtJG>

Universal Declaration of Human Rights. Verkhovna Rada of Ukraine. [in Ukrainian]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Vyshnyak, M. & Lazaryeva, T. (2022). Istorychnyy rozvytok dukhovnoho vykhovannya yevropeys'koyi molodi: vytoky ta tendentsiyi [Historical development of spiritual education of European youth: origins and trends]. Babych, V.P. (Ed). Dukhovno-intelektual'ne vykhovannya i navchannya molodi v XXI stolitti: mizhnar. period. zb. nauk. pr. Vol.4. 769-771. Kharkiv: VNNOT. [in Ukrainian].

Yuzych, Yu. (2020, June 22). Viys'kove vykhovannya yunatstva u krayinakh NATO. A shcho v Ukrayini? [Military education of youth in NATO countries. What about Ukraine?]. Reanimatsiynyy paket reform. [in Ukrainian]. URL: <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/>

Zahorodnya, L. (2017). Ekolohichna osvita molodshykh shkolyariv: yevropeys'kyy dosvid [Environmental education of younger schoolchildren: European experience]. Shkola. Informatsiyno-metodychnyy zhurnal dlya zastupnykiv dyrektoriv navchal'nykh zakladiv. Kyyiv, «Shkil'nyy svit», Vol.9 (141). 32-34. [in Ukrainian].

Zolotukhina, S.T., Ionova O.M. & Luparenko S.Ye. (2021). Aktual'ni tsinnosti suchasnoyi yevropeys'koyi osvity [Current values of modern European education]. Sushchenko, A.V. (Ed.) Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal'noosvitniy shkolakh: zb. nauk. pr. / Klasych. pryvat. un-t. Zaporizhzhya: KPU. Vol.76. 1. 42-46. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті авторами зроблено аналіз нормативних документів у сфері національного виховання молоді України та країн Європи. Зокрема, дослідники показали слабкі й сильні сторони системи виховання як в Україні, так і в Європі. У ході висвітлення питання дописувачі зауважили, що військово-патріотичне виховання сьогодні в Україні представлено найбільш ширше, аніж інші складові, такі як: громадянсько-патріотичне виховання, морально-духовне виховання та екологічне виховання. Разом із тим було підкреслено, що документ був затребуваний суспільством, після підписання якого було закрито низку прогалін у системі виховання української молоді. Визначено основні блоки виховання, на які в документі сконцентровано головна увага. Було наголошено на тому, що даний документ увібрав у себе найкращі традиції України та Європи, який пропагує всі ті цінності, які закріплені низкою вітчизняних та європейських законів такі як національна й міжнародна орієнтація; рівність для всіх людей; антирасизм та недискримінація; представництво та верховенство права; людська гідність, права людини, солідарність, свобода; гуманізм; міжособистісні стосунки; мир і міжнародне взаєморозуміння; міжкультурна освіта; екологічна обізнаність.

Ключові слова: *Право, права і свободи, європейські цінності, система виховання, національно-патріотичне виховання, освіта, педагогіка, Україна, Європейський Союз.*